100 جىلدىق كۇرەس جولىندا جاڭا ساپارعا اتتانايىق · ايگىلى قايراتكەرلەر

حۋ فۋميڭ:

امالياتتان ناعىز ٴبىلىم تۋادى

حۋ فۋميڭ (ماتەريال سۋرەت). ☐ سۋرەتتى شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ ٴتىلشىسى فاڭ ايليڭ تۇسىرگەن

☐ شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ ٴتىلشىسى چيۋ بيڭپيڭ

نانجيڭ داشۋەسىنىڭ مەكتەپ تاريحى مۇراجايىندا «ساۋلە گازەتىندە» باسىلعان، اقيقاتتىڭ ولشەمى تۋرالى بۇكىل ەلدەگى زور تالقىعا مۇرىندىق بولعان «اماليات ـــ اقيقاتتى سىناۋدىڭ بىردەن ـ ٴبىر ولشەمى» دەگەن ماقالا ساقتاۋلى تۇر. بۇل جەردە بۇدان وزگە وسى ماقالانىڭ ەڭ العاشقى بەتكە تىزىلگەن نۇسقاسى، وزگەرتىلگەن نۇسقاسى، اۆتور حۋ فۋميڭ مەن رەداكتور اراسىنداعى حات ـ قاعازدار سياقتىلار ساقتالىپ، ماقالانىڭ جارىق كورۋىنىڭ جالپى بارىسى ٴبىرشاما تولىق كورسەتىلگەن.

حۋ فۋميڭ، 1935 ـ جىلى 7 ـ ايدا دۇنيەگە كەلگەن، جياڭسۋدىڭ ۋشيىنان، "رەفورما اتويشىسى"، "ەڭ ارداقتى كۇرەسكەر" سياقتى اتاقتاردىڭ يەگەرى.

1976 ـ جىلى كۇزدە، "تورتتىك توبە" قۇلاعاندا، نانجيڭ داشۋەسى فيلوسوفيا فاكۋلتەتىنىڭ وقىتۋشىسى حۋ فۋميڭ قىزمەتتەستەرىمەن بىرگە شاراپ ٴىشىپ، تاڭقى شايان جەپ قۋانىشتادى. ٴبىراق، 1977 ـ جىلى 2 ـ ايدىڭ 7 ـ كۇنى "ەكى گازەت، ٴبىر جۋرنالدىڭ" باسماقالاسىندا "ەكى ايتەۋىر" ورتاعا قويىلادى. "بۇل 'تورتتىك توبەنى' اشكەرەلەۋ ـ سىناۋدىڭ ىستىق ىقىلاسىنا ٴبىر شەلەك سۋىق سۋ قۇيىپ جىبەرگەنىمەن بىردەي، 'مادەنيەت زور توڭكەرىسىنىڭ' كونە سۇردەگىنە قايتا تۇسكەنىمەن تەڭ عوي"، ـ دەيدى حۋ فۋميڭ سول كەزدە قاتتى تاڭدانىپ.

ايتسە دە كوپ وتپەي ول "ەكى ايتەۋىردى" مىقتى ۇستاعاندا، "تورتتىك توبەنى" سىناۋدىڭ، "مادەنيەت زور توڭكەرىسىنىڭ" قاتە لۋشيانىن سىناۋدىڭ تۇتقاسىن مىقتى ۇستاۋعا بولاتىندىعىن اڭعارادى. دەگەنمەن، حۋ فۋميڭ ىشتەي ٴارى ـ ٴسارى كۇي كەشەدى. 1977 ـ جىلدىڭ 3 ـ، 4 ـ ايلارى حۋ فۋميڭنىڭ يدەيالىق كۇرەسىنىڭ ەڭ ٴبىر شيەلەنىسكەن كەزەڭى ەدى. ٴبىر ايدان ارتىق ەكى ۇداي بولا كەلە، اقىرى "جالپاق جاھاننىڭ كوركەيۋى مەن كۇيرەۋىنە ەر ازامات جاۋاپتى بولاتىن" جاۋاپكەرشىلىك سەزىمى تولىقسىپ، ول ىشتەي بايلام جاساپ قالامىن قولعا الا باستايدى.

1977 ـ جىلدىڭ جازىندا حۋ فۋميڭنىڭ ايەلى ناۋقاستانىپ اۋرۋحاناعا تۇسەدى. ايەلىن قاراۋعا باراردا، ول «ماركس، ەنگەلس تاڭدامالى شىعارمالارىن»، «لەنين تاڭدامالى شىعارمالارىن»، «ماۋ زىدۇڭ تاڭدامالى شىعارمالارىن» اۋرۋحاناعا الا بارىپ، سول جەردە ورىندىقتا وتىرىپ ماقالانىڭ تەزيسىن جازادى. ايەلى اۋرۋحانادان شىعاردا ماقالانىڭ تەزيسى دە نەگىزىنەن جازىلىپ دايىن بولادى. 9 ـ ايدىڭ باسىندا حۋ فۋميڭ «اماليات ـــ اقيقاتتى سىناۋدىڭ ولشەمى» دەگەن تاقىرىپپەن 8000 ٴارىپ مولشەرىندەگى ماقالاسىن «ساۋلە گازەتى» رەداكسيا بولىمىنە جولدايدى.

1978 ـ جىلى 1 ـ ايدا حۋ فۋميڭ رەداكتوردان حات تاپسىرىپ الادى. قايتا ـ قايتا اقىلداسۋ جانە وزگەرىس ەنگىزۋدەن كەيىن، «اماليات ـــ اقيقاتتى سىناۋدىڭ بىردەن ـ ٴبىر ولشەمى» 1978 ـ جىلى 5 ـ ايدىڭ 10 ـ كۇنى ورتالىق پارتيا مەكتەبىنىڭ ىشكى باسىلىمى «نازاريا اۋقىمىندا» جاريالانىپ، 5 ـ ايدىڭ 11 ـ كۇنى «ساۋلە گازەتىندە» ەرەكشە ۇسىنىس ەتىلگەن شولۋشىنىڭ ماقالاسى تۇرىندە 1 ـ بەتكە جاريالانادى، شينحۋا اگەنتتىگى سول كۇنى ماقالانىڭ تولىق مازمۇنىن كوشىرىپ تاراتادى، «حالىق گازەتى» مەن «ازاتتىق ارميا گازەتى» دە ەرتەسى تولىق مازمۇنىن كوشىرىپ باسادى.

«اماليات ـــ اقيقاتتى سىناۋدىڭ بىردەن ـ ٴبىر ولشەمى» جاريالانعان سوڭ، بۇكىل ەلدە شىندىقتىڭ ولشەمى ماسەلەسى تۋرالى زور تالقى كوتەرىلەدى. 1978 ـ جىلى 12 ـ ايدا وتكىزىلگەن پارتيا 11 ـ كەزەكتى ورتالىق كوميتەتىنىڭ ٴۇشىنشى جالپى ماجىلىسىندە، اقيقاتتىڭ ولشەمى ماسەلەسى تۋرالى تالقىعا "بۇكىل پارتياداعى جولداستار مەن بۇكىل ەل حالقىنىڭ يدەياسىن ازات ەتۋدى جەبەۋ، يدەيالىق لۋشياندى تۇزەتۋ جونىنەن تەرەڭ جانە تاريحي مانگە يە" دەپ جوعارى باعا بەرىلەدى.

"ماقالاداعى كوزقاراستاردى مەن تۇڭعىش ورتاعا قويعان جوقپىن، فيلوسوفيانىڭ تالاي وقىتۋشىلارى بىلەتىن نارسەلەر. مەنىڭ تەك ەرەكشە 'ۋاقىت كەزەڭىندە' ونى جازىپ شىعۋ عانا. ماقالا جاريالانعان سوڭ وراسان زور ىقپال تۋعىزادى دەپ سول كەزدە ەشقاشان ويلاماعان ەدىم"، ـ دەيدى حۋ فۋميڭ اشىعىن ايتىپ.

20 ـ عاسىردىڭ 80 ـ جىلدارىندا، حۋ فۋميڭ جياڭسۋ ولكەلىك پارتكومدا قىزمەت اۋىستىرىپ بارادى، اكىمشىلىك مىندەتتى جوعارىلاي تۇسكەنىمەن، ول وي جۇگىرتۋدى ەشقاشان توقتاتقان ەمەس. كەيىن ول ىركەس ـ تىركەس «وڭتۇستىك جياڭسۋداعى اۋىل ـ قىستاق كاسىپورىندارىنىڭ كوركەيۋى» جانە «وڭتۇستىك جياڭسۋدىڭ وسىزاماندانۋى» سياقتى ەڭبەكتەردى جازىپ، ەكونوميكالىق، قوعامدىق داموۋدىڭ ەڭ جاڭا ىلگەرلەۋشىلىكتەرىنە ٴار دايىم نازار اۋدارىپ وتىردى.

"جالپى مازمۇنى 6000 ارىپتەن اساتىن ماقالانىڭ تولقىنى 40 نەشە جىلعا جالعاستى. بۇل ماقالادا حۋ مۇعالىم ماركس، ەنگەلس يدەياسىن شىنايى ٴتۇسىنۋ، وعان شىنايى سەنۋ نەگىزىندە، ناعىز ماسەلەنى شەشىپ، مەملەكەتتىڭ داموۋىنا ەلەۋلى ىقپال جاسادى"، ـ دەيدى نانجيڭ داشۋەسى فيلوسوفيا فاكۋلتەتىنىڭ ورىنباسار مەڭگەرۋشىسى، پروفەسسور سۇن لىچياڭ: حۋ مۇعالىمنىڭ بۇل ماقالاسى، جانە ونىڭ ٴوز بويىندا كورىنىس تاپقان ساياسي باتىلدىق پەن نازاريالىق تاباندىلىق نانجيڭ داشۋەسى فيلوسوفيا فاكۋلتەتىنىڭ "تەك اقيقاتقا عانا تالپىناتىن" عىلمي ستيلىنىڭ ماڭىزدى بەينەسى، ـ دەيدى ول.

سۇن لىچياڭ مىنالاردى ٴبىلدىردى: حۋ فۋميڭ باستاعان اعا بۋىن وقىمىستىلاردىڭ جەتەكتەۋىندە، نانجيڭ داشۋەسىنىڭ فيلوسوفيا فاكۋلتەتى ماركستىڭ، ەنگەلستىڭ فيلوسوفيالىق يدەيالارىن زەرتتەۋ جاعىندا 2 ٴتۇرلى "ٴتورتتىڭ ٴبىر تۇلعالانۋىن" قالىپتاستىردى، بۇل: ٴماتىن، يدەيا تاريحى، نازاريا، رەالدىق سىندى ٴتورتتىڭ ٴبىر تۇلعالانۋى، سونداي ـ اق پارتيا قۇرىلىسى، وقۋ ـ وقىتۋ، عىلمي زەرتتەۋ، قىزمەت وتەۋ سىندى ٴتورتتىڭ ٴبىر تۇلعالانۋى. "كلاسسيكالىق نازاريالار مەن وسى زامانعى رەالدىقتى ٴتۇسىنۋ جانە يگەرۋ ارقىلى مەكتەپتىڭ داموۋىنا، قوعامنىڭ داموۋىنا جانە مەملەكەتتىڭ داموۋىنا اناعۇرلىم ويداعىداي قىزمەت ەتەدى".

(شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ 6 ـ ايدىڭ 4 ـ كۇنى نانجيڭنەن بەرگەن حابارى)

(باسى 1 ـ بەتتە)

جاڭا تەحنيكالى اۋىل شارۋاشىلىعى شەكتى جارنا سەرىكتەستىگىنە، ٴۇرىمجى جياڭدۇڭ تۇڭچۋاڭ اۆتوموبيل قىزمەت وتەۋ شەكتى جاۋاپكەرشىلىك سەرىكتەستىگىنە بارىپ، تايۋان قارجىلاندىرعان كاسىپورىنداردىڭ ٴوندىرىس، تيجارات احۋالىنا سول جەردىڭ وزىندە تەكسەرۋ ـ زەرتتەۋ جۇرگىزىپ، ٴار جاقتىڭ پىكىر ـ ۇسىنىسىن تىڭداپ، داموۋ جەلىسىن جوبالاۋعا كومەكتەسىپ، كاسىپورىنداردىڭ ٴىس جۇزىندىك قيىنشىلىعىن شەشۋدى سايكەستىردى.

جاڭ چۇنلين بىلاي دەپ باسا دارىپتەدى: باس شۇجي شي جينپيڭنىڭ تايۋانعا قاراتىلعان قىزمەت جونىندەگى ماڭىزدى بايىمداۋلارىن ىشكەرلەي دايەكتىلەندىرىپ، تياناقتاندىرىپ، اۆتونوميالى رايوندىق پارتكومنىڭ قىزمەت تالابىنا ساي، پارتيا تاريحىن ۇيرەنۋ تاربيەسىمەن ۇشتاستىرىپ، تايۋاندىق باۋىرلاستارعا، تايۋان كاسىپورىندارىنا قىزمەت وتەۋ قابىلەت دەڭگەيىن جوعارىلاتۋ كەرەك. تايۋان ساۋداگەرلەرى، تايۋان كاسىپورىندارى داموۋ سەنىمىن بەكەمدەپ، باتىلدىقپەن الۋەتتەندىرىپ، نىعايتىپ، ساپالاندىرىپ، شينجياڭ ەكونوميكاسىنىڭ جوعارى ساپالى داموۋىنا كۇش قوسۋ كەرەك.

شينجياڭ تۇڭي كاسىپورنى ازىق ـ تۇلىك شەكتى سەرىكتەستىگىنىڭ ٴونىم تۇرلەرى مول، جاڭ چۇنلين سەحقا كىرىپ، كاسىپورىنداردىڭ ٴوندىرىس، شارۋاشىلىق جۇرگىزۋ سياقتى جاعدايلارىن ۇعىستى ٴارى قىزمەتكەرلەرمەن ىقىلاستى اڭگىمەلەسىپ، ولاردىڭ تۇرمىس، قىزمەت جاعدايىن ۇعىستى. جاڭ چۇنلين بىلاي دەپ اتاپ كورسەتتى: قىزمەتكەرلەردى باۋلۋمەن قاتار، از ۇلت قىزمەتكەرلەرىن مەملەكەتتە ٴبىر تۇتاس قولدانىلاتىن ٴتىل ـ جازۋ بويىنشا باۋلۋ سەرپىنىن ارتتىرىپ، قىزمەتكەرلەردىڭ تەحنيكالىق دەڭگەيىن ۇزدىكسىز جوعارىلاتۋ كەرەك.

شينجياڭ زىجيڭ چۋانسۋ جوعارى، جاڭا تەحنيكالى اۋىل شارۋاشىلىعى شەكتى جارنا سەرىكتەستىگى جوعارى تەحنيكالى اۋىل شارۋاشىلىعىن زاۋىتتاندىرا داموتۋعا كۇش سالعان. جاڭ چۇنلين كاسىپورىننىڭ دەربەس جاڭالىق اشۋ، داموۋ جوباسى سياقتى احۋالدارىن ۇعىسىپ، كاسىپورىندى سەنىمدى بەكەمدەپ، عىلىم ـ تەحنيكادا جاڭالىق اشۋ ۇسىنىلىمىن ارتتىرىپ، ٴداستۇرلى تەحنولوگيا مەن وسى زامانعى تەحنيكانى ورگانيكالى ۇشتاستىرۋدى جەبەپ، كاسىپورىننىڭ وزەكتى باسەكەلىك قۋاتىن كۇشەيتىپ، شينجياڭعا ٴتىپتى دە كوپ جوعارى تەحنيكالى دارىندىلار باۋلۋعا شابىتتاندىردى.

جاڭ چۇنلين تاعى ٴۇرىمجى جياڭدۇڭ تۇڭچۋاڭ اۆتوموبيل قىزمەت وتەۋ شەكتى جاۋاپكەرشىلىك سەرىكتەستىگىنىڭ اۆتوموبيل جوندەۋ سەحىنا بارىپ، سەرىكتەستىكتىڭ شارۋاشىلىق جۇرگىزۋ جاعدايىن ۇعىستى.

تەكسەرۋ ـ زەرتتەۋ كەزىندە جاڭ چۇنلين اڭگىمە ماجىلىسىن اشىپ، تايۋان قارجىلاندىرعان كاسىپورىنداردىڭ قىزمەت مالىمەتىن تىڭدادى. ول بىلاي دەپ باسا دارىپتەدى: كاسىپورىن پارتيا ۇيىمى ساياسي دەڭگەيدى جوعارىلاتىپ، "ٴتورت تانىمدى" كۇشەيتىپ، "ٴتورت سەنىمدى" بەكەمدەپ، "ەكىنى قورعاۋدى" ورىنداپ، پارتيا تاريحى، جاڭا جۇڭگو تاريحى، رەفورما جاساۋ، ەسىك اشۋ تاريحى، سوتسياليزمنىڭ داموۋ تاريحى ۇگىت تاربيەسىن كەڭىنەن ورىستەتىپ، شي جينپيڭنىڭ جاڭا ٴداۋىر جۇڭگوشا سوتسياليزم يدەياسىن ىشكەرلەي ۇيرەنىپ، مۇرات ـ سەنىمدى بەكەمدەپ، پارتيا تاريحىن ۇيرەنۋ تاربيەسىنەن ەكپىندى ىلگەرىلەۋ كۇشىن قابىلداپ، كاسىپورىنداردىڭ داموۋىن، نىعايۋىن جەبەپ، شينجياڭنىڭ قوعام ورنىقتىلىعى مەن باياندى تىنىشتىعىن جۇزەگە اسىرۋعا كۇش قوسۋى كەرەك. تايۋان ساۋداگەرلەرى، تايۋان كاسىپورىندارى شينجياڭنىڭ بايلىعى مول باسىمدىعىنان تولىق پايدالانىپ، جاڭالىق اشۋ سەرپىنىن ارتتىرىپ، ٴونىم تۇرلەرىن ۇزدىكسىز مولايتىپ، كاسىپورىنداردىڭ باسەكەلىك قۋاتىن جوعارىلاتۋ كەرەك. ٴوندىرىس حاۋىپسىزدىگى تانىمىن كۇشەيتىپ، ٴوندىرىس حاۋىپسىزدىگى تومەنگى شەگىن مىقتاپ ساقتاپ، كاسىپورىنداردىڭ ٴوندىرىس حاۋىپسىزدىگىنە شىنايى كەپىلدىك ەتۋ كەرەك. ٴار دارەجەلى ۇكىمەتتەر ورنىقتىلىقتىڭ پايداسىن تولىق جارىققا شىعارىپ، تايۋان ساۋداگەرلەرىنە، تايۋان كاسىپورىندارىنا تاماشا شارۋاشىلىق ـ ساۋدا ورتاسىن ازىرلەۋ كەرەك. قاتىستى تاراۋلار شينجياڭداعى تايۋان ساۋداگەرلەرىنە، تايۋان كاسىپورىندارىنا قىزمەت وتەۋگە جەتەكشىلىك ەتۋدى كۇشەيتىپ، ولاردىڭ جەرگىلىكتى ورىننىڭ ەكونوميكالىق، قوعامدىق داموۋىنا توعىسۋىنا كومەكتەسىپ، تايۋان ساۋداگەرلەرىنىڭ، تايۋان كاسىپورىندارىنىڭ شينجياڭدا تامىر تارتۋ، داموۋ، زورايۋ سەنىمىن نىعايتىپ، تايۋاندىق باۋىرلاستاردىڭ، تايۋان ساۋداگەرلەرىنىڭ شينجياڭنىڭ قوعام ورنىقتىلىعى جانە ەكونوميكالىق داموۋىنا بەلسەندى رول اتقارۋىنا جەتەكشىلىك ەتۋ كەرەك.

(باسى 1 ـ بەتتە)

پارتيا تاريحىن ۇيرەنۋ تاربيەسى ورىستەتىلگەنىنەن بەرى، تۇرپان قالاسى "مەن بۇقارا ٴۇشىن ناقتى ٴىس ىستەيمىن" ٴىس تۇرلەرى تىزىمدىگىن شىعارىپ، قالالىق پارتيالى كادرلاردىڭ سانالى تۇردە پارتيا تاريحىن ۇيرەنۋ تاربيەسىن رەالدىقتى سالىستىرۋمەن، قىزمەت ورنى مىندەت جاۋاپكەرشىلىگىمەن ۇشتاستىرۋىنا مۇمكىندىك جاساپ، پارتيالى كادرلاردى ۇيرەنۋ بارىسىندا ورتاق تانىم ۇيىستىرۋعا، دەڭگەيدى جوعارىلاتۋعا جەتەكتەدى؛ ٴار دارەجەلى پارتيالى باسشى كادرلار اماليات قيمىلدى باستاماشىلىقپەن ورىستەتىپ، جوعارى ارقىلى تومەنگە باستاماشىلىق ەتىپ، ۇلگى كورسەتىپ جەتەكتەپ، "مەن بۇقارا ٴۇشىن ناقتى ٴىس ىستەيمىن" اماليات قيمىلىن تىڭعىلىقتى ورىستەتتى.

ەگىنجايلارداعى "شاعىن جين الاڭدارىندا" "ۇعىسۋ، تيىمدىلىك جاساۋ، تۇعىستىرۋ" بويىنشا قىستاقتا تۇرعان قىزمەت اترەتىنىڭ مۇشەلەرى مەن مەكەمە ـ ورىنداردىڭ تۇرۋعا جىبەرگەن كادرلارى قىستاق تۇرعىندارىمەن بىرگە ەڭبەك ىستەگەن ارەدىكتە 100 جىلدىق پارتيا تاريحى بىلىمدەرىن بايانداپ، پارتيانىڭ شۇعىلالى بەلەستەرىنە بىرگە قايىرىلا قاراپ، قىستاق تۇرعىندارىن مىزعىماستان پارتيانىڭ سوزىنە قۇلاق اسۋعا، پارتياعا العىس ايتۋعا، پارتياعا ىلەسۋگە، وزدەرىنىڭ قوس قولدارىنا سۇيەنىپ باقىتتى تۇرمىس جاراتۋعا تاربيەلەدى، جەتەكتەدى.

"ساقا پارتيا مۇشەلەرى، قىستاق كادرلارى پارتيا ساباعىن ٴجۇزىم سورەسىنىڭ استىنا كوشىرىپ كەلىپ، ٴبىزدىڭ پارتيانىڭ شۇعىلالى تاريحىن ىشكەرلەي تۇسىنۋىمىزگە مۇمكىندىك جاسادى. پارتيانىڭ جاقسى ساياساتىنىڭ ارقاسىندا، ٴبىزدىڭ قىستاقتىڭ قورشاعان ورتاسى بارعان سايىن كورىكتەنىپ، تۇرمىسىمىز بارعان سايىن جاقسارىپ، ارىنىمىز ارتا ٴتۇستى"، ـ دەدى ٴپىشان اۋدانى پىچان قالاشىعى ماچاڭ قىستاعىنىڭ تۇرعىنى مايراگۇل قادىر "ٴجۇزىم سورەسى استىندا پارتيا تاريحىن ۇيرەنۋ" قيمىلىنا قاتىناسقانان كەيىن تەبرەنە.

جول ىركىلىسسىزدەنىپ، حالىق بايىپ، اۋىل ـ قىستاق كوركەيدى

5 ـ ايدىڭ 24 ـ كۇنى تاڭەرتەڭ، ٴپىشان اۋدانى پىچان قالاشىعى قورعان قىستاعىنىڭ وقۋشىلارى الەۋمەتتىك اۆتوبۋز بەكەتىنە ىركەس ـ تىركەس كەلىپ اۆتوبۋز كۇتتى. الەۋمەتتىك اۆتوبۋز ۋاعىندا جولعا شىعىپ، 30 نەشە مينۋت جۇرگەنىنەن كەيىن، وقۋشىلار مەكتەپتەرىنە حاۋىپسىز، ٴساتتى جەتتى.

"بۇرىن الەۋمەتتىك اۆتوبۋز جوق، ۆەلوسيپەدپەن نەمەسە ەلەكتروسيكلمەن قالاعا وقۋعا باراتىنبىز، وتە قولايسىز ٴارى قاتەرلى بولاتىن"، ـ دەدى قورعان قىستاعىنىڭ ورتالاۋ 2 ـ جىلدىق وقۋشىسى ابۇلەت ابلەز.

پارتيا تاريحىن ۇيرەنۋ تاربيەسى ورىستەتىلگەنىنەن بەرى، ٴپىشان اۋداندىق قاتىناس ـ تاسىمال مەكەمەسى "مەن بۇقارا ٴۇشىن ناقتى ٴىس ىستەيمىن" اماليات قيمىلىنىڭ تالابىمەن ۇشتاستىرىپ، الەۋمەتتىك قاتىناس جەلىسىن جاقسارتىپ، قالا مەن اۋىلدى قامتىعان ٴبىر الەۋمەتتىك قاتىناس تورىن ورناتىپ، اۋىل ـ قىستاق كەزەكشى جولاۋشىلار تاسىمالىنان قالا، اۋىل الەۋمەتتىك قاتىناسىنا ورنىقتى ٴوتۋدى جۇزەگە اسىرىپ، شارۋالار مەن قالا تۇرعىندارىنىڭ بىركەلكىلەنگەن الەۋمەتتىك قاتىناس قىزمەت وتەۋىنەن يگىلىكتەنۋىنە مۇمكىندىك جاسادى.

"مەن بۇقارا ٴۇشىن ناقتى ٴىس ىستەيمىن" اماليات قيمىلى ورىستەتىلگەنىنەن بەرى، كوڭىلدى مەيىرگە بولەگەن ىستەر بۇقارانىڭ كوڭىلىنەن ورىن الدى: گاۋچاڭ رايونى جاڭا قالا اۋماعى لۋيزۇڭ قىستاعىنىڭ جولى جاقسارتىلىپ، بۇقارانىڭ ٴجۇرىس ـ تۇرىسى قيىن بولۋ ماسەلەسى شەشىلدى؛ تۇرپان قالالىق حالىق شيپاحاناسى اۋىل ـ قىستاقتى ارالاپ تەگىن ەمدەۋ ورىستەتىپ، دۇڭجياڭ قالقانشا بەز اۋرۋىنا دياگنوز قويۋ جانە ونى ەمدەۋ ورتالىعىن قۇرىپ، اۋىل ـ قىستاقتاعى قالقانشا بەز اۋرۋى ناۋقاستارىنىڭ دياگنوز قويدىرۋ، ەمدەتۋ قيىندىعىن شەشتى؛ ٴپىشان اۋدانى لۇكچىن قالاشىعى سىركىپ قىستاعى سۋ سىڭبەيتىن تۋعاندى بەكەمدەۋ نىسانى قۇرىلىسىن اتقارىپ، سۋدان پايدالانۋ ونىمدىلىگىن جوعارىلاتتى...

قازىرگە دەيىن تۇرپان قالاسى بۇقارا ٴۇشىن جيىنى 28 مىڭ 915 ناقتى ٴىس، جاقسى ٴىس ىستەپ، بۇقارانىڭ "شۇعىل، قيىن، ۋايىمداعان، ٴزارۋ" ىستەرىنەن 3454ٴىن شەشتى.

تەحنيكا جەتكىزىپ، كاسىپ سالاسىن گۇلدەندىردى

"بۇرىن مەن ٴجۇزىمدى ٴبىر جىلدا 5 رەت قانا سۋارىپ، 3 رەت شىرپيتىنمىن، ەشقاشان جەمىسىن سيرەتىپ كورمەگەنمىن. ٴجۇزىم كوپ جەمىس بەرگەنىمەن، تۇيىرشىگىنىڭ ۇلكەن ـ كىشىلىگى اركەلكى بولىپ، ساپا جوعارىلاماي، كىرىسىم قاشاندا باسقالاردان تومەن بولاتىن. بيىل تەحنيكتەردىڭ جۇمىس باسىندا جەتەكشىلىك ەتۋىمەن وتاباسىمنىڭ جۇزىمنەن تاپقان كىرىسى، ٴسوز جوق، مولاياتىندىعىنا سەنەمىن"، ـ دەدى 5 ـ ايدىڭ 16 ـ كۇنى ٴپىشان اۋدانى لۇكچىن قالاشىعى تۇگەمبۋيى قىستاعىنىڭ تۇرعىنى ٴومار ابدۋللا كۇلە سويلەپ.

5 ـ ايدىڭ ورتا شەنىندە ٴومار ٴوز ٴۇيىنىڭ ٴجۇزىم باقشاسىندا تۇرپان قالالىق ورمان شارۋاشىلىعى جانە جايىلىم مەكەمەسى ۇيىمداستىرعان ٴجۇزىمدى شىرپۋ تەحنيكاسىنىڭ جۇمىس باسى باۋلۋىنا قاتىناستى. سول كۇنى تەحنيك ٴجۇزىمدى شىرپۋ، تىڭايتقىش پەن سۋدى مەڭگەرۋ سياقتى باعىپ ـ باپتاۋ تەحنيكالارىنان جان ـ جاقتىلى تۇسىنىك جاسادى ٴارى قىستاق تۇرعىندارىنىڭ ٴوندىرىس بارىسىندا كەزدەسكەن تەحنيكالىق ماسەلەلەرىنە ەگجەي ـ تەگجەيلى جاۋاپ بەردى.

4 ـ ايدان بەرى تۇرپان قالالىق ورمان شارۋاشىلىعى جانە جايىلىم مەكەمەسى تەحنيكالىق تىرەكتىلەردى كوپ رەت گاۋچاڭ رايونىنا، ٴپىشان اۋدانىنىڭ اۋىل ـ قىستاقتارىنا بارۋعا ۇيىمداستىرىپ، ٴجۇزىمدى ولشەمدەندىرىپ باعىپ ـ باپتاۋ جاعىندا جۇمىس باسى باۋلۋىن ۇزدىكسىز ورىستەتتى، قازىر 400دەن استام بۇقارا باۋلۋدان ٴوتتى.

تۇرپان قالاسى پارتيا تاريحىن ۇيرەنۋ تاربيەسىنىڭ جەتىستىكتەرىن بۇقارا ٴۇشىن ناقتى ٴىس ىستەۋدىڭ، قيىن ماسەلەلەردى شەشۋدىڭ قوزعاۋشى كۇشىنە اينالدىرىپ، ٴار دارەجەلى پارتيا ۇيىمدارى، پارتيالى كادرلار شىنايى يگەرىپ، ناقتى ىستەۋ بارىسىندا اۋەلگى ماقساتتى، بورىشتى امالياتتا ايگىلەپ، اۋىل ـ قىستاق كاسىپ سالاسىنىڭ، دارىندىلاردىڭ، مادەنيەتتىڭ، ەكولوگيانىڭ جانە ۇيىمنىڭ گۇلدەنۋىن تىڭعىلىقتى ىلگەرىلەتىپ، بۇقارانىڭ رازى بولۋ دارەجەسىن جوعارىلاتىپ، بۇقارانىڭ باقىت سەزىمىن كۇشەيتتى.

(باسى 1 ـ بەتتە)

جاپ ـ جاسىل اسقار تاۋلار مەن ٴزاۋلىم قۇزدار اراسىنداعى كۇمىس كوپىر، بەينە، الىپ ايداعارداي اسپان اياسىندا قالىقتاپ تۇرعانداي. جالپى ۇزىندىعى 700 مەتر، كوپىر بەتىنىڭ بيىكتىگى 200 مەتردەن اساتىن كەڭساي كوپىرى تاۋدى اسىپ ٴوتىپ، اسەم كەڭسايعا كوركەم كورىنىس قوسۋمەن بىرگە، جەرگىلىكتى ورىننىڭ ەكونوميكالىق، قوعامدىق داموۋىنا وراسان زور قولايلىلىق تۋدىردى.

كەڭساي ـــ ىلە وزەنى اڭعارىنداعى تابيعي قاقپا. ەرتە زاماندا بۇل جەر ەلىمىزدىڭ ورتا ازياعا جانە ەۋروپاعا قاتىنايتىن جىبەك جولىنىڭ سولتۇستىك جولىنداعى ماڭىزدى تورابى بولىپ، "قيىن وتكەل" دەپ اتالعان. كەڭسايدىڭ جالپى ۇزىندىعى 28 كيلومەتر، جەر جاعدايى قيىن، بۇل جەردىڭ قاتىناسى ەجەلدەن قيىن ماسەلە بولىپ كەلگەن.

بيىل 42 جاستاعى لي بين ىلە وزەنى اڭعارىندا تۋىپ ـ وسكەن، بۇگىنگى كۇنى ول شينجياڭ قاتىناس قارجى قوسۋ (توبى) شەكتى جاۋاپكەرشىلىك سەرىكتەستىگى ىلە بولىمشە سەرىكتەستىگى كۇتىمدەۋ جانە حاۋىپسىزدىكتى باقىلاۋ ـ باسقارۋ ٴبولىمىنىڭ جاۋاپتىسى. بۇرىنعى جولاۋشىلاۋ قيىنشىلىعىن اۋىزعا العاندا ول وتە قامىعىپ كەتەدى.

"1997 ـ جىلى ٴۇرىمجى قالاسىنا وقۋعا اتتاندىم، ول كەزدە ٴۇرىمجى قالاسىنا بارۋ ٴۇشىن 24 ساعاتتان استام جول جۇرەتىن اۆتوبۋزعا وتىرامىز"، ـ دەيدى لي بين ەسكە تۇسىرە: ەگەر تاۋلى رايوننىڭ ەرەكشە اۋا رايىنا جولىقساق، قاتىناۋ ۋاقىتى ٴتىپتى ۇزارادى.

كەڭساي ىشىندە شىڭ ـ قۇزدار بويى سوزىلعان، تاۋلار جالاما كەلەدى، ونىڭ ۇستىنە تەڭىز دەڭگەيىنەن بيىكتىگى 2000 مەتردەن استام. بۇرىن اۆتوموبيل كەڭسايدان وتكەندە يرەلەڭدەگەن تاۋ جولىمەن جۇرەدى، ٴبىر جاعى قۇز بولسا، ەندى ٴبىر جاعى تەرەڭ شاتقال. ىلە وزەنى اڭعارىندا تۇراتىن ٴار ۇلت بۇقاراسى جونىنەن كەڭساي ولاردىڭ وزەن اڭعارىنان شىعۋ جولىن توسىپ قانا قويماي، ولاردىڭ سىرتپەن اۋىس ـ كۇيىس جاساۋىنداعى ەڭ ۇلكەن كەدەرگىسىنە اينالعان.

2011 ـ جىلى 9 ـ ايدىڭ 30 ـ كۇنى كەڭساي كوپىرىندە اۆتوكولىك رەسمي قاتىناپ، كەڭسايدىڭ قاتىناستاعى ۋسال تۇسىن تۇبەگەيلى تالقاندادى. "قازىر ٴۇرىمجى قالاسىنا بارۋ ٴۇشىن تاڭەرتەڭ شىقساق، تۇستەن كەيىن جەتىپ الامىز، ونىڭ ۇستىنە جالپى ارالىقتاعى جول جاعدايى وتە جاقسى، حاۋىپسىز ٴارى قولايلى"، ـ دەيدى لي بين.

كەڭساي كوپىرىنىڭ سالىنىپ اۆتوكولىك قاتىناۋى ٴجۇرىس ـ تۇرىسقا اناعۇرلىم قولايلىلىق جاساپ قانا قويماي، ىلە وزەنى اڭعارىنىڭ رەفورماسىن، داموۋىن جەدەلدەتەتىن ماڭىزدى كوپىرگە اينالدى.

6 ـ ايدىڭ 15 ـ كۇنى، 47 جاستاعى جۇك اۆتوموبيل شوفەرى سۇي يۇڭجياڭ ٴبىر ماشينا اك تاسىن باسىپ الىپ كەڭساي كوپىرى ارقىلى ليانيۇنگاڭ ـ قورعاس جوعارى جىلدامدىقتى تاس جولىن بويلاپ كوكدالا قالاسىنا بارۋعا دايىندالادى.

" كوپىر سالىنۋدان بۇرىن، بۇراتالادان كەڭسايمەن ٴوتۋ ٴۇشىن 5 ـــ 6 ساعات ۋاقىت كەتەتىن، قازىر تەك 2 ساعاتقا جەتپەيتىن ۋاقىت جۇمسايسىڭ. وسى بىرنەشە جىلدا، ەكى جەردىڭ اراسىنداعى زات تاسىمال قاجەتى بارعان سايىن ارتىپ، جوعارى جىلدامدىقتى تاس جولدا جىمىراعان جۇك اۆتوموبيلدەرى دە كوبەيدى". سۇي يۇڭجياڭ: 4 جىلدىڭ الدىندا، مولشەرمەن 4 كۇن اينالاسىندا ٴبىر رەت بۇراتالا قالاسى مەن ىلە وزەنى اڭعارىنا بارىپ ـ كەلەتىن تاپسىرىس قابىلدايتىن ەدىك، بۇگىنگى كۇندە، 2 كۇن مولشەرىندە ٴبىر رەت وسى جولدىڭ تاپسىرىسىن قابىلداي الامىز، ـ دەيدى.

شينجياڭ قاتىناس قارجى قوسۋ (توبى) شەكتى جاۋاپكەرشىلىك سەرىكتەستىگى ىلە بولىمشە سەرىكتەستىگىنىڭ باس ديرەكتورى لۋي بو مىنالاردى ٴبىلدىردى: سوڭعى جىلدارى، ەلىمىزدىڭ باتىس بولىكتى اشۋ قادامىنىڭ جەدەلدەۋىنە ىلەسە، كەڭساي كوپىرى دە بارعان سايىن قاۋىرت كۇيگە ٴوتتى. ساناققا نەگىزدەلگەندە، كوپىردەن وتەتىن اۆتوكولىك رەتىنىڭ كولەمى جىلىنا ورتا ەسەپپەن 10% اينالاسىندا جوعارىلاعان.

(باسى 1 ـ بەتتە)

كوپ جىلدار وتكەندە، شينجياڭ كەڭساي كوپىرىن سالدى. زاڭعاردان سالىنعان كوپىر جاراتىلىستىق بوگەتتى داڭعىل جولعا اينالدىردى، بۇرىن قاتىناۋ قيىن بولعان جەر كوسىلگەن داڭعىل جولعا اينالىپ، ىلە وزەنى اڭعارى شىت جاڭا داۋ ورايىن كۇتىپ الدى.

سوڭعى جىلدارى، شينجياڭ شار تاراپقا تارتىلعان جوعارى جىلدامدىقتى تاس جولداردى جاساپ، تالاي ـ تالاي كوپىر سالدى، بۇكىل شينجياڭدا تاس جولدىڭ جالپى ۇزىندىعى 200 مىڭ كيلومەتردەن استى.

بيىل "14 ـ بەسجىلدىقتىڭ" باستالعان جىلى. ٴبىز، ٴسوزسىز، قاتىناس نەگىزدىك قۇرىلعىلار قۇرىلىسى تەبىنىن ۇزدىكسىز كۇشەيتىپ، ٴار ۇلت بۇقاراسىنىڭ اۋىل ـ قىستاقتى گۇلدەندىرۋدىڭ سارا جولىندا ارشىندى قادامەن ىلگەرىلەۋىنە مۇمكىندىك جاسايمىز.

(لۋ فىڭباۋ)

مەكەن ـ جايىمىز: ٴۇرىمجى قالاسى حۇڭشيۋان سولتۇستىك جولى 500 ـ ٴنومىر، تاراتۋ ورتالىعى: 5593062، جارناما باسقارماسى: 5593341 پوچتا ٴنومىرى: 830028، ايلىق باعاسى 19 يۋان، جىلدىق باعاسى 228 يۋان